

رابطه بین اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتنی و کیفیت سود

بهمن بنی مهد*، غلامحسن الهیاری**

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۴/۰۸

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۹/۰۴

چکیده

این پژوهش رابطه اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتنی و کیفیت سود طی یک دوره ۹ ساله از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۰ در ۱۱۷ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار داده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد رابطه‌ای منفی میان اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتنی و کیفیت سود وجود دارد. همچنین سودآوری و نسبت بدهی رابطه‌ای منفی با کیفیت سود دارند. نتایج پژوهش بر این نکته تاکید دارد که در شرکت‌هایی که زیان گزارش می‌کنند، کیفیت سود افزایش می‌یابد و اندازه شرکت نیز تاثیری بر کیفیت سود ندارد.

واژه‌های کلیدی: اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتنی، کیفیت سود، سودآوری

طبقه‌بندی موضوعی: E30, L11, M40

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

* استادیار مدعو گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، (نویسنده مسئول)،

(b_banimahd@yahoo.com)

** دانشجوی دوره کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

(gh_halahyari@yahoo.com)

مقدمه

سود حسابداری یکی از معیارهای مهم برای ارزیابی عملکرد واحدهای تجاری است. این معیار مورد استفاده سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی است. هر چه کیفیت سود حسابداری بیشتر باشد، می‌تواند معیاری تاثیرگذار و سودمند در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان به حساب آید. در مطالعات انجام شده درباره کیفیت سود، فرض شود سود خالص، از طریق کنترل ارقام تعهدی، مدیریت می‌شود. یکی از این ارقام تعهدی حساب‌های دریافتی است. مدیران می‌توانند با اتخاذ سیاست‌های اعتباری فروش، میزان فروش و حساب‌های دریافتی را افزایش و در نتیجه سود را نیز افزایش دهند. اما افزایش حساب‌های دریافتی دلیلی بر افزایش کیفیت سود نیست. زیرا ممکن است به تناسب افزایش حساب‌های دریافتی، وجه نقد کافی به درون واحد تجاری جریان نیافته باشد. نتایج پژوهش‌های انجام شده در خارج کشور نشان داده است که ارقام حساب‌های دریافتی غیرعادی را می‌توان شاخصی برای کیفیت حساب‌های دریافتی در نظر گرفت (کی، لر، ۲۰۱۰). تاکنون پژوهش‌های مختلفی درباره کیفیت سود در کشور انجام شده است. اما درباره رابطه ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود پژوهشی در کشور انجام نشده است. از این رو، پرسش اصلی این پژوهش آن است که چه رابطه‌ای میان ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتی به عنوان شاخص کیفیت حساب‌های دریافتی و کیفیت سود وجود دارد. افزایش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و همچنین توجه استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری به ویژه سهامداران به رقم سود حسابداری، اهمیت کیفیت سود در ارزیابی عملکرد واحدهای تجاری را بیش از پیش نمایان می‌سازد. این اهمیت و همچنین فقدان پژوهش‌های کافی درباره رابطه ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود، این انگیزه را در نویسندگان این مقاله به وجود آورد که موضوع بالا را به عنوان یک موضوع پژوهشی انتخاب نمایند. هدف این مقاله آن است که نخست رابطه ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود را بررسی نماید. هدف دوم این پژوهش نیز آن است تا تحلیل گران مالی، استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری و تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری را از این رابطه، آگاه نماید. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند دستاورد و ارزش افزوده علمی به شرح زیر داشته باشد.

اول این که نتایج این پژوهش می‌تواند موجب گسترش مبانی نظری پژوهش‌های گذشته در ارتباط با کیفیت سود شود. دوم این که شواهد پژوهش نشان خواهد داد آیا موضوع اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود دو موضوع متفاوت در تجزیه و تحلیل اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و یا خیر؟ این موضوع به عنوان یک دستاورد علمی می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار قانون‌گذاران حوزه تدوین استانداردهای حسابداری و بازار سرمایه و همچنین تحلیل‌گران مالی قرار دهد. سوم این که نتایج پژوهش می‌تواند ایده‌های جدیدی برای انجام پژوهش‌های جدید در حوزه کیفیت سود، پیشنهاد نماید. در ادامه، مبانی نظری، مدل، متغیرها و آزمون فرضیه‌های پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مبانی نظری

روش مورد قبول استانداردهای پذیرفته شده حسابداری در بخش انتفاعی، سیستم تعهدی است. در این سیستم، سود خالص برابر است با جریان‌های نقدی بعلاوه اقلام تعهدی، از این رو داریم:

$$\text{رابطه (۱)} \quad \text{اقلام تعهدی} + \text{جریان‌های نقدی} = \text{سود خالص}$$

هر کدام از اجزای نقدی و تعهدی رابطه (۱)، به اقلام عملیاتی و غیر عملیاتی (سرمایه‌گذاری و تأمین مالی) تفکیک پذیر هستند. در مبنای نقدی، اقلام تعهدی وجود ندارد و به عبارتی صفر است. از این رو در این مبنای سود خالص همواره برابر جریان نقدی است. اما مشکل از آنجا ناشی می‌شود که سیستم حسابداری، اساساً تعهدی است. تعهدی بودن سیستم حسابداری موجب آن می‌شود تا مدیر با کنترل اقلام تعهدی مثلاً اتخاذ سیاست‌های اعتباری فروش، افزایش و یا کاهش موجودی کالا در پایان دوره نسبت به اول دوره، به تعویق انداختن وصول مطالبات و یا برعکس وصول به موقع مطالبات، استفاده از سیاست‌های اعتباری خرید کالا به منظور افزایش حساب‌های پرداختی در پایان دوره نسبت به اول دوره، کاهش پیش پرداخت‌ها، عدم شناسایی ذخایر و امثال آن، سود را به نوعی به کنترل خود در آورد و مدیریت نماید. این عوامل باعث می‌شود تا سود خالص هرگز برابر جریان نقدی نباشد. بنابراین می‌توان استدلال نمود که هر چه اقلام تعهدی زودتر به وجه نقد تبدیل شوند، در آن صورت کیفیت سود

خالص افزایش می‌یابد. به عنوان نمونه فرض کنید با اتخاذ سیاست‌های اعتباری، فروش نسبه افزایش و در نتیجه سود نیز افزایش یابد، می‌توان ادعا نمود تا زمانی که وجه نقد حاصل از فروش وصول نشده است، سود گزارش شده شرکت فاقد کیفیت است. یا با افزایش موجودی کالای پایان دوره نسبت به اول دوره، قیمت تمام شده را کاهش داده و سود افزایش یافته است. اینجا نیز می‌توان استدلال کرد تا زمانی که موجودی کالای پایان دوره به نقد تبدیل نشده باشد، رقم سود نیز بی‌کیفیت خواهد بود. بر این اساس می‌توان استدلال کرد که اگر اقلام تعهدی هر چه کمتر شناسایی شوند این موضوع موجب افزایش کیفیت سود خواهد شد. پژوهش‌های قبلی نشان داده‌اند که از طریق دستکاری در حساب‌های دریافتی مثلاً ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول، سود مدیریت می‌شود (جکسن و لیو، ۲۰۰۸). همچنین کی‌لر (۲۰۱۰) در پژوهش دیگر نشان داد که شرکت‌ها از طریق مدیریت حساب‌های دریافتی و شناسایی بیشتر درآمد، از وقوع زیان جلوگیری می‌نمایند. این پژوهشگران اعتقاد دارند که دستکاری و مدیریت در حساب‌های دریافتی رابطه‌ای مستقیم با کیفیت سود دارد.

پیشینه تجربی

فراندو و مولر (۲۰۱۳) رابطه حساب‌های دریافتی و پرداختی را با مدیریت رشد شرکت بررسی نمودند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد در کشورهایی که معاملات نسبه در آن‌ها زیاد است، رشد شرکت از طریق آن معاملات، مدیریت می‌شود. چنگ و همکاران (۲۰۱۳) دریافتند رابطه‌ای مثبت میان توان رقابتی محصول شرکت و کیفیت سود وجود دارد. آن‌ها نشان دادند که رابطه‌ای مثبت میان توان رقابتی و دقت پیش‌بینی اطلاعات وجود دارد. همچنین نشان دادند شرکت‌هایی که در صنایع متمرکز فعالیت می‌کنند کیفیت سود آن‌ها بیشتر از سایر صنایع است. دمرجیان و همکاران (۲۰۱۳) رابطه بین کارایی مدیریت و کیفیت سود را بررسی نمودند. آن‌ها دریافتند که رابطه‌ای مثبت میان کارایی مدیریت و کیفیت سود وجود دارد. آن‌ها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که هر چه کارایی مدیریت افزایش یابد، کیفیت سود نیز افزایش می‌یابد. فراندو و مولر (۲۰۱۳) رابطه حساب‌های دریافتی و پرداختی را با مدیریت رشد شرکت بررسی نمودند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد در کشورهایی که معاملات نسبه در آن‌ها زیاد است، رشد شرکت از طریق آن معاملات، مدیریت می‌شود.

سایمون و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی که در مورد اقلام تعهدی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که بین مدیریت سود بر مبنای اقلام تعهدی و بدهی‌های کوتاه مدت رابطه مثبتی وجود دارد. همچنین این ارتباط در مورد شرکت‌هایی که خط اعتباری بالایی دارند بسیار ضعیف است و نظارت کردن بر سود مهم‌تر از دلایل مدیریت سود می‌باشد. یکران (۲۰۱۳) بیان می‌دارد که شواهد زیادی وجود دارد، دال بر اینکه شرکت‌هایی که دارای اقلام تعهدی اختیاری بالایی می‌باشند با بازده غیرعادی منفی روبرو می‌شوند. همچنین در تحقیق خود نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که دارای اقلام تعهدی اختیاری بالایی می‌باشند که همزمان نیز دارای اقلام تعهدی غیراختیاری بالایی می‌باشند گرایش بیشتری به دستکاری سود داشته و دارای بازده غیرعادی منفی در سود می‌باشند ولی شرکت‌هایی که دارای اقلام تعهدی اختیاری بالایی می‌باشند و همزمان اقلام تعهدی غیراختیاری آن‌ها در سطح پایین می‌باشند چنین گرایشی ندارند و دارای بازده غیرعادی منفی در سود نمی‌باشند. کارلوس و همکاران (۲۰۱۲) به بررسی رابطه بین اقلام تعهدی و سود و جریان‌ات نقدی پرداخته‌اند و بیان می‌دارند که شرکت‌هایی که دارای اقلام تعهدی بالایی هستند، سطح پایینی از جریان‌ات نقدی را دارند و در مقابل سودآوری در آن‌ها بالا است. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد سرمایه‌گذاران به سمت شرکت‌هایی که دارای سود بالا هستند می‌روند و نمی‌توانند تشخیص دهند که سود بالا همیشه با سطح بالایی از جریان‌ات نقدی همراه نیست. فرانسیس و ایسون (۲۰۱۲) نشان دادند حساب‌های دریافتی، حساب‌های پرداختی و موجودی کالا، از جمله اقلام تعهدی با اهمیتی هستند که می‌توانند جریان نقدی عملیاتی را پیش‌بینی کنند. به عقیده آن‌ها بهبود در کیفیت این سه قلم، موجب بهبود جریان نقدی آتی می‌شود. کی لِر (۲۰۱۰) نشان داد مدیران از طریق مدیریت حساب‌های دریافتی و پیش‌دریافت درآمد، میزان فروش خود را مدیریت می‌کنند تا از کاهش سودآوری اجتناب کنند. گیل و همکاران (۲۰۱۰) در مورد رابطه مدیریت سرمایه‌در گردش و سودآوری نشان دادند رابطه‌ای مستقیم بین سودآوری و حساب‌های دریافتی وجود دارد. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که با کاهش دوره‌های اعتباری مشتریان، سودآوری شرکت افزایش می‌یابد. همچنین آن‌ها نشان دادند رابطه معناداری بین حساب‌های پرداختی و سودآوری وجود ندارد. لوی (۲۰۱۰) رابطه حساب‌های دریافتی و عدم تقارن اطلاعاتی را بررسی نمود و دریافت افزایش حساب‌های دریافتی، موجب افزایش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود. همچنین او نشان داد که رابطه‌ای مستقیم میان کیفیت حساب‌های دریافتی و کیفیت سود وجود دارد.

هیر شلیفر و همکاران (۲۰۰۹) در مقاله‌ای به بررسی تاثیرات اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی با جمع بازده سهام پرداختند. تحقیق آن‌ها به این نتیجه منتهی شد، که جمع اقلام تعهدی پیش‌بینی کننده‌ی مثبت و جریانهای نقدی، پیش‌بینی کننده منفی برای بازده سهام شرکت است. بوقیس و همکاران (۲۰۰۹) معتقدند که از طریق حساب‌های دریافتی می‌توان موجودی کالا و قیمت تمام شده کالای فروش رفته را مدیریت نمود. از این رو آن‌ها نشان دادند که رابطه‌ای مستقیم میان سودآوری و حساب‌های دریافتی وجود دارد.

مشکی و نوردیده (۱۳۹۱) به بررسی آثار هموارسازی سود بر پایداری و ثبات سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد پایداری سود شرکت‌های هموار ساز بیش از پایداری سود شرکت‌های غیر هموار ساز است. همچنین نتایج آن‌ها نشان می‌دهد شرکت‌هایی که اقدام به هموارسازی سود نموده اند در مقایسه با سایر شرکت‌ها، سود هر سهم پایدارتری در آینده اعلام نموده‌اند.

رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی رابطه بین مکانیزم‌های داخلی حاکمیت شرکتی (تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره، تفکیک دوپست مدیر عامل و رئیس هیأت مدیره) و مکانیزم خارجی (سهامداران نهادی) با مدیریت سود پرداختند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان می‌دهد که بین تمرکز مالکیت و نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره با مدیریت سود رابطه منفی و معنادار، و بین سهامداران نهادی و مدیریت سود رابطه مثبت معنادار وجود دارد. اما بین تصدی دو پست مدیر عامل و رئیس هیأت مدیره با مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد. مشایخی و محمدآبادی (۱۳۹۰) در پژوهشی رابطه مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود را بررسی نمودند. در این تحقیق کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود و توان پیش‌بینی آن بعنوان سنججه‌های کیفیت سود و دوگانگی مسئولیت‌ها، نسبت مدیران غیرموظف عضو هیأت مدیره و تعداد جلسات آن به عنوان شاخصه‌های حاکمیت شرکتی در نظر گرفته شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد با بیشتر شدن تعداد جلسات هیأت مدیره و افزایش حضور مدیران غیرموظف در آن، کیفیت (پایداری و توان پیش‌بینی) سود حسابداری افزایش یافته است. در حالی که بین تفکیک مسئولیت مدیر عامل و رئیس هیأت مدیره از یکدیگر و کیفیت سود رابطه معناداری وجود ندارد. علوی طبری و همکاران، (۱۳۸۸) رابطه بین کیفیت سود و سود تقسیمی در شرکت‌های

پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار را مورد مطالعه قرار داده‌اند. آن‌ها برای اندازه‌گیری کیفیت سود از چهار معیار ارقام تعهدی مطرح شده در مدل دیچو و دایچو (۲۰۰۲) استفاده نموده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن است که زمانی که از معیار ارائه مجدد صورت سود و زیان به عنوان شاخص کیفیت سود استفاده می‌شود، شرکت‌هایی که کیفیت سود بالاتری دارند سود تقسیمی را در زمان مقرر پرداخت نمی‌کنند. نتایج تحقیق حکایت از وجود رابطه معنادار بین معیار وجود ارقام استثنائی به عنوان شاخص کیفیت سود و میزان پرداخت سود تقسیمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. شرکت‌هایی که فاقد ارقام استثنائی هستند، کیفیت سود بالاتری دارند و سود تقسیمی بیشتری پرداخت می‌کنند و برعکس. و همچنین نتایج تحقیق نشان داد که کیفیت سود با افزایش سود تقسیمی از سالی به سال دیگر رابطه معنادار ندارد.

فرضیه‌ها

بر اساس مبانی نظری پژوهش فرضیه‌های زیر تدوین می‌شود:

بین ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتنی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

بین زیان گزارش شده واحد تجاری و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

بین اندازه واحد تجاری و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

بین شاخص سودآوری و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

بین نسبت بدهی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

از آن‌جا که یکی از اهداف این پژوهش بررسی وجود رابطه بین ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتنی و کیفیت سود می‌باشد. لذا روش پژوهش از جهت انجام مطالعه مورد نظر توصیفی، از نوع همبستگی می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات پژوهش از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مندرج در سامانه الکترونیکی اطلاعاتی سازمان بورس و اوراق بهادار اقتباس شده است. آزمون فرضیه‌ها با استفاده از مدل رگرسیون خطی چندمتغیره صورت گرفته است.

متغیرها

متغیر وابسته

متغیر وابسته پژوهش، کیفیت سود می‌باشد. شاخص کیفیت سود استفاده شده در این پژوهش برگرفته از مدل فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵) است. این مدل به شرح زیر است:

رابطه (۲)

$$TCA_{j,t} = \alpha_0 + \alpha_1 CFO_{j,t-1} + \alpha_2 CFO_{j,t} + \alpha_3 CFO_{j,t+1} + \alpha_4 \Delta REV_{j,t} + \alpha_5 PPE_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$$

TCA: مجموع اقلام تعهدی سرمایه در گردش

CFO: جریان وجه نقد عملیاتی که از صورت جریان وجوه نقد به دست می‌آید

ΔREV : تغییر در درآمد فروش

PPE: اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات

ε = باقی مانده حاصل از رگرسیون که معرف کیفیت سود است.

همه متغیرها بر جمع دارایی‌ها در اول دوره تقسیم می‌شوند. باقی مانده‌ها در رگرسیون بالا به تفکیک هر صنعت و بر اساس داده‌های سری زمانی محاسبه شده است. مبانی نظری مدل بالا بر این نکته استوار است که اقلام تعهدی سرمایه در گردش (ACC) باید جریان نقدی عملیاتی (CFO) دوره قبل، جاری و بعد را توضیح دهد. از آنجایی که تغییرات در فروش و اموال ماشین‌آلات و تجهیزات در برآورد اقلام تعهدی جاری با اهمیت هستند. بنابراین این دو متغیر نیز به عنوان متغیر کنترل به مدل اضافه شده است. باقی مانده حاصل از رگرسیون اقلام تعهدی با متغیرهای فوق الذکر به این معناست که اقلام تعهدی به شناسایی جریان نقدی عملیاتی نامرتب است. از این رو مقادیر باقی مانده حاصل از رگرسیون می‌تواند به عنوان شاخص کیفیت سود، در نظر گرفته شود.

متغیرهای مستقل

اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی

شاخص اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی، بر اساس مدل کی لور (۲۰۱۰) بر اساس رابطه زیر به دست می‌آید:

رابطه (۳)

$$\Delta \text{Gross A.R}_t / A_t = a_0 + a_1 (1/A_t) + a_2 (\Delta S_t / A_t) + a_3 (\Delta \text{CFO}_{t+1} / A_t) + \varepsilon$$

$\Delta \text{Gross A.R}_t$ = تغییرات در حساب‌های دریافتی در سال t

ΔS_t = تغییرات در فروش در سال t

ΔCFO_{t+1} = تغییرات در خالص جریان‌های نقدی عملیاتی در سال t+1

A_t = دارایی‌های واحد تجاری در سال t

ε = قدر مطلق باقی مانده حاصل از رگرسیون که معرف اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی است

باقی مانده‌ها در رگرسیون بالا به تفکیک هر صنعت و بر اساس داده‌های سری زمانی محاسبه شده است. مبانی نظری این مدل بر این مفهوم استوار می‌باشد که تغییرات حساب‌های دریافتی باید تابعی از تغییرات فروش دوره جاری و تغییرات جریان‌های نقدی عملیاتی دوره آتی باشد. مقدار باقی مانده (ε) نیز نشان دهنده آن است که چه میزان از این تغییرات ناشی از تغییرات فروش سال جاری و تغییرات جریان‌های نقدی عملیاتی نیست. به بیان دیگر میزان خطای مدل غیرعادی و غیرنرمال بودن تغییرات در حساب‌های دریافتی را نشان می‌دهد.

نسبت بدهی: که از طریق تقسیم کل مبلغ دفتری بدهی‌ها بر کل مبلغ دفتری دارایی‌ها بدست می‌آید.

گزارش زیان: یک متغیر مصنوعی است که با یک و صفر نشان داده می‌شود. اگر شرکت در پایان دوره مالی زیان گزارش کرده باشد مقدار آن یک و در غیر آن صورت مقدار آن

صفر است. این متغیر برای کنترل شرکت‌هایی که زیان اعلام کرده اند در نظر گرفته شده است.

شاخص سودآوری: عبارت است از نسبت سود خالص به جمع دارایی‌های هر شرکت در هر سال.

اندازه شرکت: عبارت است از اندازه و بزرگی شرکت که از لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های هر شرکت در هر سال قابل محاسبه است.

نمونه آماری

نمونه آماری پژوهش حاضر، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. این نمونه شامل شرکت‌هایی است که از شرایط زیر برخوردار باشند:

۱. شرکت‌هایی که از سال ۱۳۸۲ مورد پذیرش قرار گرفته باشند.
  ۲. به جهت همسانی تاریخ گزار شگری و حذف اثرات فصلی دوره مالی منتهی به ۱۲۹ سفند باشد.
  ۳. به دلیل نوع خاص فعالیت شرکت‌های سرمایه‌گذاری و مالی شرکت مورد نظر جز این نوع شرکت‌ها نباشد.
  ۴. شرکت مورد نظر طی دوره تحقیق فعالیت مستمر داشته باشد.
- با توجه به مجموعه شرایط فوق، تنها ۱۱۷ شرکت (شامل ۱۰۷۴ مشاهده سال - شرکت) در دوره زمانی ۱۳۸۲ الی ۱۳۹۰ شرایط فوق را دارا بوده و لذا به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

یافته‌ها

آمار توصیفی

آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره (۱) نشان داده شده است. این جدول نشان می‌دهد میانگین اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی برابر ۰/۲۳۰۸ و میانگین کیفیت سود برابر

۰/۰۰۰۰۶۵ است. نزدیک بودن مقادیر میانه و میانگین نشان دهنده نرمال بودن متغیرها است. همچنین ۴ درصد از مشاهدات در دوره تحقیق نیز زیان گزارش کرده‌اند.

نگاره (۱): آماره‌های توصیفی تحقیق

شرح	اقدام غیرعادی حساب‌های دریافتی	کیفیت سود	سودآوری	نسبت بدهی	جمع دارایی ها (میلیون ریال)
میانگین	۰/۲۳۰۸	۰/۰۰۰۰۶۵	۰/۱۵۰۲	۰/۶۷۰۴	۲۲۵۱۸۸۰/۳۵
میانه	۰/۱۵۶۷	۰/۰۰۵۷۳۵	۰/۱۲۴۰	۰/۶۶۴۱	۳۳۷۰۱۸/۵
انحراف معیار	۰/۲۷۴۲	۰/۱۰۶۷	۰/۱۶۳۱	۰/۳۱۲۸	۲۵۰۷۰۹۳۱/۶۶
حداقل	۰/۰۰۰۲	-۰/۳۱۵۱	-۰/۳۲۷۴	۰/۰۶۱۹	۱۰۵۷۸
حداکثر	۰/۴۳۵۹	۰/۴۲۶	۲/۷۹۰	۵/۹۰۵	۸۰۳۰۶۷۵۲۸

نتایج آزمون فرضیه‌ها در نگاره (۲) آورده شده است. با توجه به این جدول می‌توان اظهار داشت اقدام غیرعادی حساب‌های دریافتی، نسبت بدهی، سودآوری و گزارش زیان با کیفیت سود در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنی‌داری دارند. اما اندازه شرکت رابطه‌ای معنی‌دار با کیفیت سود ندارد. آماره F برابر ۳۱/۶۳۴ و سطح معنی‌داری آن نیز صفر است. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده رگرسیون که نسبتی از واریانس بیان شده به کل واریانس را نشان می‌دهد با توجه به نگاره شماره ۲ برابر ۲۵/۵ درصد است. این موضوع بیانگر آن است که ۲۵/۵ درصد تغییرات متغیر وابسته براساس تغییرات متغیرهای مستقل بیان می‌شود و مابقی آن متاثر از سایر عواملی است که در این تحقیق بررسی نشده‌اند. آماره دوربین واتسون برابر ۱/۷۴۸ است. این آماره نشان می‌دهد که میان مقادیر باقی مانده رگرسیون خود همبستگی وجود ندارد. همچنین از آنجایی که مقدار عامل تورم واریانس (VIF) کمتر از ۵ می‌باشد. از این رو میان متغیرهای مستقل، همبستگی شدید وجود ندارد. نتایج بیانگر آن است که رابطه‌ای منفی میان اقدام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش اقدام غیرعادی حساب‌های دریافتی، کیفیت سود کاهش می‌یابد.

نگاره (۲): آزمون فرضیه‌ها

مقدار ضریب	جهت رابطه	آماره T	سطح معنی داری	عامل تورم واریانس (VIF)	
۰/۱۱۲	+	۳/۴۸۶	۰/۰۰۱	-	عرض از مبدأ
-۰/۰۴۸	-	-۴/۵۷۷	۰/۰۰۰	۱/۰۵۵	اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی
-۰/۰۵۴	-	-۵/۸۲۳	۰/۰۰۰	۱/۰۸۱	نسبت بدهی
-۰/۰۰۳	?	-۱/۱۶۹	۰/۲۴۳	۱/۲۰۴	اندازه شرکت
-۰/۲۶۲	-	-۱۳/۱۱۰	۰/۰۰۰	۱/۳۴۳	سودآوری
۰/۱۰۱	+	۶/۶۹۷	۰/۰۰۰	۱/۲۳۴	گزارش زیان
۰/۲۵۵					R ² تعدیل شده
۳۱/۶۳۴			۰/۰۰۰		آماره F
۱/۷۴۸					دوربین واتسن
	به صورت اثرات ثابت لحاظ شده است				اثرات سال و صنعت

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان می‌دهد که رابطه‌ای معکوس و منفی بین اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی و کیفیت سود وجود دارد. این موضوع بیانگر آن است که هر چه اقلام غیرعادی حساب‌های دریافتی افزایش یابد، به تناسب آن کیفیت سود کاهش می‌یابد. این موضوع مطابق با نتایج تحقیق لوی (۲۰۱۰) است. او نشان داد رابطه‌ای مستقیم میان کیفیت سود و میزان حساب‌های دریافتی وجود دارد. همچنین این یافته از دیدگاه نظری مطابق نظر گیولی و هاین (۲۰۰۰) است. آن‌ها مدعی شدند که هر چه اقلام تعهدی افزایش یابد، کیفیت سود نیز کاهش می‌یابد.

همچنین شواهد پژوهش بیانگر آن است که هر چه سودآوری افزایش یابد، کیفیت سود کاهش می‌یابد. یعنی افزایش سودآوری، در راستای افزایش جریان نقدی عملیاتی نیست و در نتیجه این موضوع موجب کاهش کیفیت سود می‌شود. نتایج پژوهش بر این نکته تأکید دارد که در شرکت‌هایی زیان گزارش می‌کنند، کیفیت سود افزایش می‌یابد. زیرا رابطه بین گزارش زیان و کیفیت سود، مثبت است. این موضوع بیانگر آن است که در شرکت‌هایی که با کمبود سودآوری مواجه هستند، کیفیت ارقام تعهدی بالاتر و در نتیجه کیفیت سود و زیان نیز بالاتر است. نتایج پژوهش نشان داد رابطه‌ای منفی میان نسبت بدهی و کیفیت سود وجود دارد. یعنی هر چه بدهی افزایش یابد، کیفیت سود کاهش می‌یابد. همچنین شواهد نشان دهنده آن است که رابطه‌ای میان اندازه شرکت و کیفیت سود وجود ندارد. این موضوع بیانگر آن است که صرف نظر از بزرگ بودن و یا کوچک بودن شرکت‌ها، شرکت‌های نمونه تحقیق از نظر کیفیت سود، تفاوت معنی داری باهم ندارد. برای پژوهش‌های آتی پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

الف) رابطه محافظه کاری حسابداری و ارقام غیرعادی حساب‌های دریافتی

ب) رابطه تغییرات حساب‌های دریافتی و جریان‌های نقدی آتی

منابع

- رهنمای رودپشتی فریدون، فرشاد هیبتی، قدرت اله طالب نیا، سیدعلی نبوی چاشمی (۱۳۹۱) ارائه الگوی سنجش تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر مدیریت سود سال پنجم، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، صص ۷۹ الی ۱۰۰
- علوی طبری، سید حسین و همکاران. (۱۳۸۸). رابطه کیفیت سود و سود تقسیمی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی. دوره ۱۶، شماره ۵۶، صص ۹۳-۱۰۶.
- مشایخی بیبا و مهدی محمدآبادی (۱۳۹۰)، "رابطه مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود"، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، شماره ۸، صص ۱۷ الی ۳۲
- مشکی مهدی، لطیف نوردیده (۱۳۹۱) بررسی تأثیر مدیریت سود در پایداری سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، سال ۴، شماره ۱، صص ۱۰۵ الی ۱۱۸
- Amarjit Gill , Nahum Biger , Neil Mathur (2010). "The Relationship Between Working Capital management And Profitability:Evidence

- From The United States “. Business and Economics Journal, Volume 2010: BEJ-10.
- Atif Ikram (2013).” The Accruals Anomaly: The Role of Non-Discretionary ”, <http://ssrn.com/abstract=2206426>
- Bougheas, S., Mateut, S., Mizen, P., 2009. Corporate trade credit and inventories: new evidence of a trade-off from accounts payable and receivable. *Journal of Banking and Finance* 33, 300–307.
- Carlos Omar Trejo-Pech, Magdy Noguera, Ángel Samaniego-Alcántar, Richard N. Weldon(2012).” The Relationship Between Accruals, Earnings, and Cash Flows: Evidence From Latin American “Accounting & Taxation , Vol. 4, PP.35-52
- Caylor, R. (2010). "Strategic revenue recognition to achieve earnings benchmarks", *Journal of Accounting and Public Policy* , Vol. 29 PP. 82–95.
- Cheng P. Man P. and Yi C. (2013) The impact of product market competition on earnings quality , *Accounting & Finance*, Vol. 53 PP.137-162.
- Demerjian, P. Lev , B. Lewis , M. and McVay S.E.(2013) Managerial Ability and Earning Quality , *The Accounting Review* , Vol.88 , No.2 , PP.463-498.
- Ferrando Annalisa and Mulier Klaas (2013) Do firms use the trade credit channel to manage growth? *Journal of Banking & Finance* Vol.37 PP.3035-3046
- Francis Rick N. and Eason Patricia (2012) Accruals and the naïve out-of-sample prediction of operating cash flow, *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, Vol 28 PP. 226–234.
- Jackson, S., Liu, K., 2008. The allowance for uncollectible accounts, conservatism, and earnings management. Working paper, University of South Carolina.
- Hirshleife, D., Hou. K., & Teoh , S. (2009). Accruals, cash flows, and aggregate stock returns. *Journal of Financial Economics*. 91:389-406.
- Levy Hagit (2010) Accounts Receivable Financing and Information Asymmetry Columbia University, PP.1-63.
- Simon Y.K. Fung a, John Goodwin (2013).” Short-term debt maturity, monitoring and accruals-based earnings management “. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*. Vol 9, PP.67-82